

Πανεπιστήμια και οικονομία

Του ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ

Ενα σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας απαιτεί σημαντικούς πόρους και συνέπεια στον σχεδιασμό. Οι επιμέρους συνθήκες είναι τρεις: αποτελεσματική διασύνδεση με την εγχώρια οικονομία, συστηματική επικοινωνία με ερευνητικά και εκπαιδευτικά κέντρα εκτός συνόρων, και κίνητρα που ανταμείβουν επιστήμονες και μονάδες με υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις. Τέτοιες συνθήκες δεν ευδοκίμουν σε πανεπιστήμια που είναι κρατικά παραρτήματα και, λόγω των περιορισμών τους, γραφειοκρατικά και δυσπροσάρμοστα. Ούτε, όμως, σε ιδιωτικές μονάδες με σκοπό το βραχυχρόνιο κέρδος. Διεθνώς, τα επιτυχημένα συστήματα στηρίζονται σε ιδρύματα που είναι δημόσια, αλλά έχουν πολλαπλούς βαθμούς ελευθερίας, σε προσλήψεις προσωπικού, επιλογή φοιτητών, προσέλκυση χορηγιών και ερευνητικών προγραμμάτων, διαφοροποίηση διδασκαλίας και διδασκόντων, μαζί με ένα σαφές σύστημα λογοδοσίας. Εξίσου, σε ιδρύματα με αφετηρία την πρωτοβουλία οργανισμών, φορέων και ιδιωτών, με συστήματα διακυβέρνησης που διασφαλίζουν την ποιότητα. Με αυτή την οπτική, η τρέχουσα αντιπαράθεση για την αναγνώριση μη κρατικών πανεπιστημίων μοιάζει να αφορά παλαιές

αγκυλώσεις και όχι το πώς θα λειτουργεί με υψηλή ποιότητα ένα σύστημα μονάδων, ενδεχομένως διαφορετικής προέλευσης.

Μια κρίσιμη διάσταση, όχι βέβαια μοναδική, είναι η σχέση ανώτατης εκπαίδευσης και οικονομίας. Αλλωστε, δύσκολα βρίσκει κανείς ανεπτυγμένες οικονομίες χωρίς πανεπιστήμια υψηλής ποιότητας. Μια προφανής διασύνδεση είναι μέσα από τη βασική και εφαρμοσμένη έρευνα, ώστε να προετοιμάζονται επιστήμονες και να διευκολύνεται η εφαρμογή νέων τεχνολογιών στην παραγωγή. Μια άλλη είναι μέσω της κοινωνικής κινητικότητας, που επιτρέπει στους νέους ανθρώπους να αποκτούν γνώσεις και επαγγελματικές πορείες χωρίς να περιορίζονται από το κοινωνικό τους υπόβαθρο. Στις δύο αυτές διαστάσεις, η εκπαίδευση στη χώρα μας δεν έχει καλές επιδόσεις, καθώς έχει προωθηθεί συστηματικά η μεγέθυνση, αλλά όχι η αναβάθμισή της.

Πώς μπορεί να επηρεάσει την οικονομία η λειτουργία νέων μη κρατικών πανεπιστημίων; Αρχικά αναμένεται περαιτέρω διεύρυνση της πρόσβασης, κατευθυνόμενης κυρίως σε επαγγελματικές και γεωγραφικές περιοχές υψηλής ζήτησης. Νέοι που δεν θα μπορούσαν να σπουδάσουν το αντικείμενο προτίμησής τους ή

θα έπρεπε να το κάνουν μακριά από τον τόπο τους, θα μπορούν να σπουδάσουν ευκολότερα. Αυτό καταρχήν θα δημιουργεί αξία για τους ίδιους και εισοδήματα για όσους παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες. Επίσης, στον βαθμό που οι νέες μονάδες προσαρμόζονται ταχύτερα στις εξελίξεις στην αγορά εργασίας, μπορεί να αμβλυνηθεί η αναντιστοιχία ανάμεσα στις ανάγκες και τις σπουδές που προσφέρονται. Αντίρροπα, πανεπιστήμια που σήμερα είναι λιγότερο ελκυστικά, λόγω αντικειμένου ή γεωγραφίας, θα έχουν μείωση της ζήτησης από φοιτητές, με επιπτώσεις ιδίως στην τοπική οικονομία.

Θα είναι αυτές οι επιδράσεις σημαντικές; Βάση της αφετηρίας είναι η ήδη ευρεία πρόσβαση που, με τη δημογραφική συρρίκνωση, διευκολύνεται περαιτέρω: όλο και περισσότεροι μαθητές μπορούν καταρχήν να φοιτήσουν σε κάποια σχολή, ακόμη και αν δεν είναι υψηλής ζήτησης. Οσον αφορά την εκροή στο εξωτερικό, αναμένεται να περιοριστεί, με θετική οικονομική επίδραση. Σημειωτέον πως οι σπουδές σε διακεκριμένα ιδρύματα στο εξωτερικό φέρουν οφέλη για τη χώρα όταν υπάρχει επανασύνδεση των αποφοιτών. Συνολικά αναμένεται θετική επίδραση στην οικονομία λόγω καλύτερης προσαρ-

μογής της ζήτησης για σπουδές, με την προσφορά, όμως, μάλλον όχι μεγάλη. Το κλειδί για συστηματική ενίσχυση της ανάπτυξης είναι άλλο. Οι ανώτερες σπουδές και η έρευνα, παγκοσμίως, έχουν υψηλή προστιθέμενη αξία. Νέα πανεπιστήμια, ιδίως αν σχετίζονται με κέντρα κύρους, μπορεί να προσελκύσουν σε μεγάλη κλίμακα φοιτητές και ερευνητές από το εξωτερικό. Αυτό μπορεί να διευκολύνει ανάλογες τάσεις και στα δημόσια πανεπιστήμια, τον κορμό του συστήματος, μαζί με την αναβάθμιση της θεσμικής λειτουργίας και του ρόλου τους. Συνολικά, η επίδραση των δρομολογούμενων αλλαγών στην οικονομία αναμένεται ισχυρά θετική μόνο εφόσον διευρύνει το πεδίο αναφοράς και δράσης της ανώτατης εκπαίδευσης συνολικά. Βραχυχρόνια, η προσέλκυση αλλοδαπών και Ελλήνων του εξωτερικού θα ενισχύσει τη ζήτηση, μεσοπρόθεσμα μπορεί να αυξήσει την παραγωγικότητα και να αμβλύνει το δημογραφικό πρόβλημα. Εάν, αντίθετα, οι αλλαγές απλώς διευκολύνουν την απόκτηση πτυχίων χαμηλής ποιότητας, η τελική επίδραση στην οικονομία δεν αναμένεται θετική.

Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του ΙΟΒΕ, καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.